

Autori: Strahinja Subotić, istraživač, i Miloš Janjić, mlađi istraživač; Recenzentkinja: Milena Lazarević, programska menadžerka

Kinesko-srpski odnosi – šta smo naučili iz krize COVID -19

Uticaj Kine u Srbiji će porasti u onoj meri u kojoj EU to dopusti

Usred pandemije COVID-19, srpska i međunarodna ekspertska zajednica postala je uznemirena prevelikim isticanjem uloge Kine od strane srpskih vlasti, u borbi protiv ovog virusa. Uporedo sa tim došla je i izjava u kojoj je srpski predsednik proglasio kraj evropske solidarnosti kao rezultat neblagovremene pomoći EU, stoga nedavni razvoj kinesko-srpskih odnosa zavređuje pažnju – posebno iz perspektive procesa pristupanja Srbije EU. Zabrinutost je toliko velika da neki ističu da bi Kina mogla da zloupotrebi situaciju da proširi svoj politički uticaj u Srbiji, slabeći na taj način regionalni položaj EU. Drugi pak upozoravaju da će jačanje javne podrške Kini umanjiti već krhku podršku građana Srbije Uniji. Osnova za ovakve strahove se može naći u činjenici da se Srbija zaista izdvojila u odnosu na ostale države Zapadnog Balkana po nivou dosadašnje političke i ekonomske saradnje sa ovim azijskim džinom.

U ovom Siže u politike ukazujemo da je Kina voljna i sposobna da zakorači i ojača svoje uporište u Srbiji, uglavnom usled nedostatka istinske posvećenosti evropskim integracijama kod srpskih donosilaca odluka što je udruženo sa geopolitičkom nespretnošću EU. U ovom tekstu ističemo da manevarski prostor Kine u Srbiji snažno zavisi od stepena aktivnog angažovanja EU u Srbiji. Iz ovog razloga, razvijen je set preporuka, uglavnom usmerenih na institucije EU i države članice, pošto je EU akter čije bi dalje aktivnosti u Srbiji mogle da budu presudne za buduću orijentaciju ove zemlje.

Aktuelno stanje

Uspon kinesko-srpskih političkih odnosa

Srpski politički odnosi sa Kinom brzo su se razvili nakon proglašenja nezavisnosti Kosova*¹, usled napora da se smanji njegovo dalje međunarodno priznavanje. Za Kinu je secesionistički potez Kosova* bio neprihvatljiv s obzirom na njenu dugogodišnju politiku vezanu za „Princip jedne Kine“. U tom pogledu, Srbija je u Kini, uz Rusiju, našla značajnog partnera u UN i na globalnom nivou, što do današnjeg dana ostaje najvažnija korist od saradnje sa njom. Činjenica da je Kina označena kao jedan od „četiri stuba“ spoljne politike Srbije 2009. godine od strane bivšeg predsednika Borisa Tadića – zajedno sa EU, SAD i Rusijom – ilustruje koliko je ova veza postala važna za Beograd.² Zapravo, ova prioritizacija Kine oličenje je evolucije percepcije globalnih sila od strane srpskog političkog vrha, posebno imajući u vidu da je bivši predsednik Tadić prvobitno predviđao uravnotežene odnose samo sa tri sile – Briselom, Vašingtonom i Moskvom.³

Radnik koji podešava kinesku i srpsku zastavu povodom predstojeće posete kineskog predsednika Si Đinpinga, u Beogradu, Srbija, 16. jun 2016. Izvor: REUTERS

Jače veze između dve države bile su cementirane 2009. godine kada su Srbija i Kina potpisale Zajedničku izjavu o uspostavljanju Strateškog partnerstva. Ovaj ugovor predstavljao je prekretnicu, zbog toga što je bio prvi sporazum o strateškom partnerstvu koji je Srbija potpisala sa nekom stranom državom u svojoj modernoj istoriji (naredna strateška partnerstva su potpisana sa Italijom 2009. godine, Francuskom 2011. godine i Ujedinjenim Arapskim Emiratom, Rusijom i Azerbejdžanom 2013. godine). Srbija je od tada ostala jedina zemlja Zapadnog Balkana koja je ostvarila ovaj oblik partnerstva sa Kinom.⁴ Potpisivanjem ovog dokumenta sa Kinom, Srbija je potvrdila svoju podršku „Principu jedne Kine“, dok Kina nije samo reafirmisala svoju podršku suverenitetu i teritorijalnom integritetu Srbije nego je, takođe, javno prepoznala napore Srbije da pristupi EU. Dodatno, dve strane složile su se da obogate međusobni dijalog uvećanjem razmena i saradnje između svojih vlada, zakonodavnih tela i političkih partija, nastavljajući da ojačavaju saradnju u UN i drugim međunarodnim organizacijama, kao i komunikaciju i konsultovanje o međunarodnim pitanjima od zajedničkog interesa.⁵

Od potpisivanja Strateškog partnerstva uvećan je broj bilateralnih poseta, dok se Srbija uzdržavala od usklađivanja sa bilo kakvim spoljnopolitičkim deklaracijama EU koje su se ticale Kine.⁶ Drugim rečima, Srbija je prioritizovala snažne odnose sa Kinom na uštrb postepenog usklađivanja sa Zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom EU. U tom pogledu Srbija se izdvaja od ostalih zemalja Zapadnog Balkana koje su se generalno pridržavale poziva EU da se usklade sa deklaracijama u vezi sa Kinom.⁷ Saradnja između Kine i Srbije takođe se odvijala i u multilateralnom formatu. Nakon uvođenja Okvira 16+1 (danas poznatog kao Okvir 17+1) – koji je imao za cilj da omogući Kini izgradnju bližih odnosa sa državama Centralne i Istočne Evrope u kontekstu inicijative „Pojas i put“ (*Belt and Road Initiative*) – Srbija je aktivno učestvovala na godišnjim samitima u okviru ove inicijative. Značajan primer multilateralne saradnje je slučaj iz 2014. godine kada je Beograd bio domaćin Samita 16+1, na kojem je prisustvovao kineski premijer Li Kečang.

Srbija je prioritizovala snažne odnose sa Kinom na uštrb postepenog usklađivanja sa Zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom EU

Istorijski vrhunac u kinesko-srpskim odnosima postignut je 2016. godine potpisivanjem Sveobuhvatnog strateškog partnerstva – najvišeg nivoa partnerstva koje jedna država može imati sa Kinom – tokom prve i jedine posete kineskog predsednika Si Đinpinga Srbiji (i Zapadnom Balkanu uopšte). Kina uglavnom uvećava svoj nivo saradnje sa određenom državom onda kada proceni da je postignuto političko poverenje i pozitivan rezultat u dosadašnjoj saradnji.⁸ Kako Sveobuhvatno strateško partnerstvo predstavlja sporazum sa najvećim simboličkim značenjem za Kinu, njegov je cilj da saradnju učini „višedimenzionalnom, širokog raspona i višeslojnom.“⁹ U slučaju Srbije i Kine, u dokumentu je ponovljeno ono što je navedeno u Strateškom partnerstvu iz 2009. godine, sa ohrabivanjem dalje komunikacije, saradnje i koordinacije u političkim, ekonomskim i međuljudskim aspektima bilateralnih odnosa.

Kineska ambasadorica u Srbiji i medicinski tim iz Kine. Izvor: Tanjug / Dragan Kujundžić

Ovom prilikom Srbija je reafirmisala svoju poziciju da Kina predstavlja jedan od ključnih stubova njene spoljne politike, dok je ovom prilikom i ozvaničila svoju podršku kineskoj inicijativi „Pojas i put“.¹⁰ Samo godinu dana kasnije, u Beogradu je osnovan Nacionalni savet za koordinaciju saradnje sa Rusijom i Kinom, na čelu sa bivšim predsednikom Srbije Tomislavom Nikolićem. Imajući sve ovo u vidu, može se zaključiti da su, od 2008. godine, svaka Vlada i visoki zvaničnik Srbije, uključujući i one koji su trenutno na vlasti, pokazali snažnu volju i želju za izgradnjom bližih veza sa Kinom. Za sada ne postoje naznake da će se ovaj trend promeniti.

Ovaj pozitivan razvoj odnosa razvio je plodno tlo i za saradnju u oblasti kulture. Zapravo, ono što Srbiju čini jedinstvenom u odnosu na ostatak regiona je činjenica da je ona obično bila prva država Zapadnog Balkana koja je pravila prekretnice sa Kinom i u pogledu međuljudske saradnje.¹¹ Naime, prvi Institut Konfučije, kao glavna institucija za promociju kineske kulture, osnovan je u Srbiji 2006. godine, dok su 2017. godine Kina i Srbija ukinule vize za građane. Uz to, Kineski kulturni centar, za koji je planirano da bude najveći u Evropi, trenutno je u izgradnji u Beogradu. Konačno, čini se da građani Srbije uglavnom ocenjuju postojeću vezu sa Kinom kao veoma blisku i imaju pozitivna očekivanja u pogledu buduće saradnje.¹² Ovi elementi ukazuju da meka moć Kine ima potencijala za dalji razvoj u Srbiji.

Srbija je reafirmisala svoju poziciju da Kina predstavlja jedan od ključnih stubova njene spoljne politike, dok je i ozvaničila svoju podršku kineskoj inicijativi „Pojas i put“.

Ekonomsko prisustvo Kine u Srbiji

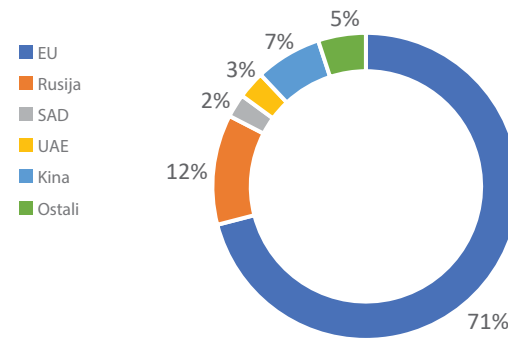
U odnosu na druge države Zapadnog Balkana, Srbija je ostvarila ne samo najbliže političke veze sa Kinom, već i ekonomske.¹³ Intenziviranje ekonomskih odnosa između ovih država je započeto sa Strateškim partnerstvom iz 2009. godine, nakon čega su usledili ugovori o, između ostalog, izgradnji mosta Zemun – Borča preko Dunava i renoviranju termoelektrane Kostolac B. Posle ovih početnih koraka su potpisani ugovori o izgradnji infrastrukturnih projekata, uključujući tri deonice auto-puta E763 (Koridor XI), delove obilaznice oko Beograda, modernizaciju železničke pruge Beograd – Budimpešta i izgradnju novog bloka termoelektrane Kostolac. Ono što ostaje problem je činjenica da su ovi projekti dobili nesrazmernu količinu pozitivnog PR-a od strane srpskih donosioca odluka i medija, često predstavljeni kao investicije, a ne kao zajmovi (što zapravo i jesu).

Kineski projekti su dobijali nesrazmernu količinu pozitivnog PR-a od strane srpskih donosioca odluka i medija, često predstavljeni kao investicije, a ne kao zajmovi (što zapravo i jesu).

Zapravo su svi ti projekti finansirani zajmovima Export-Import banke Kine (obično na nivou od 85% svih troškova vezanih za projekte) uz značajno uključivanje radnika i građevinskih mašina iz Kine prilikom njihove izgradnje.¹⁴ Tačan proračun direktnog i indirektnog uticaja ovih projekata na srpsku ekonomiju u toku procesa izgradnje i nakon kompletiranja posla teško je napraviti. Međutim, ono što se zna je visina duga Srbije prema Kini. Po najnovijim podacima Ministarstva finansija Republike Srbije, ukupan iznos pozajmljenog novca od Export-Import banke Kine do kraja 2019. godine bio je blizu \$3.7 milijardi. U međuvremenu, preostali dug Srbije prema Export-Import banci Kine na kraju 2019. godine bio je približno \$1.2 milijarde – što je predstavljalo 7.7% ukupnog spoljnog duga i 4.5% ukupnog javnog duga Srbije te godine.¹⁵ Na osnovu ovoga se može proceniti da nivo zaduženosti Srbije prema Kini u ovom trenutku umeren.

Na polju poslovne saradnje primetan je rastući trend složenosti međusobnih odnosa. Odnos je evoluirao od najjednostavnije forme – *akvizicije smederevske čeličane* (najveće u Srbiji, koja zapošljava blizu 5000 radnika), preko *greenfield investicija* u proizvodnju guma u Zrenjaninu, pa sve do *strateškog partnerstva* u kompleksu za vađenje i topljenje bakra u Boru (najvećeg te vrste u Srbiji sa 5000 radnika), kao najsloženije forme saradnje.

Grafikon 1: Kumulativne vrednosti neto SDI 2010-2019.

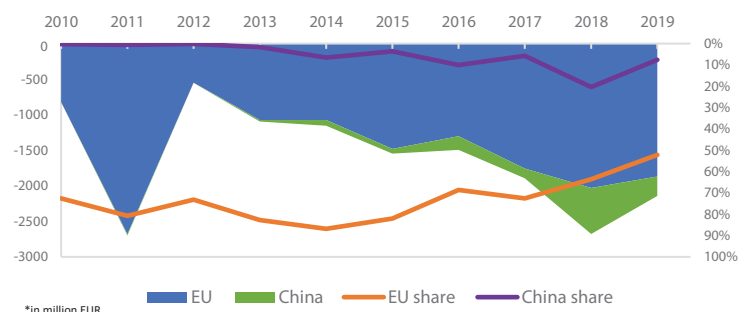

Izvor: proračun i prikaz autora zasnovan je na podacima Narodne banke Srbije, Platni bilans

Slično, trgovina između dve države pokazala je uzlazni trend u poslednjih deset godina. Prema najnovijim podacima Zavoda za statistiku Republike Srbije, ukupna godišnja vrednost trgovine robom između dve države bila je blizu \$3 milijarde u 2019. godini, sa značajnom prednošću u korist Kine – vrednost uvoza iz Kine bila je blizu \$2.6 milijardi.¹⁶ Prema tome, Kina je činila 9.6% ukupnog uvoza Srbije i 1.8% njenog ukupnog izvoza u 2019. godini. Osim toga, udeo neto direktnih stranih investicija (SDI)¹⁷ iz Kine u poslednjih deset godina bio je blizu €1.5 milijardi, što je približno 7% od ukupnog iznosa za taj period (Grafikon 1).¹⁸

Istovremeno, primetan je trend uvećanja vrednosti SDI sa Kinom kao zvaničnom zemljom porekla kapitala, dok se 2018. godina izdvojila kao posebno uspešna za Srbiju kada je 20% svih neto SDI u toj godini došlo iz Kine (Grafikon 2).¹⁹ Iako se ovi brojevi čine velikim, u poređenju sa učešćem EU od 71% u ukupnim neto SDI (za period od 2010. do 2019. godine), zajedno sa 67% srpskog izvoza i 58% uvoza, jasno je da je ekonomsko prisustvo Kine u Srbiji u porastu, ali je još uvek relativno malo i ograničeno.

Grafikon 2: Vrednost i udeo neto SDI iz EU i Kine

Izvor: proračun i prikaz autora zasnovan je na podacima Narodne banke Srbije, Platni bilans

Primetan je trend uvećanja vrednosti SDI sa Kinom kao zvaničnom zemljom porekla kapitala, dok se 2018. godina izdvojila kao posebno uspešna za Srbiju.

Odnosi u kontekstu pandemije COVID-19

Početak 2020. godine, ubrzano širenje COVID-19 zateklo je svet nespремnim. Pre nego što je virus postao globalna pandemija, Vlada Srbije je na više načina pokušala da iskaže solidarnost sa Kinom, kao prvom državom koja se suočila sa krizom. Prvo, početkom februara 2020. godine srpska premijerka Ana Brnabić prenela je kineskoj ambasadorici da će Srbija poslati medicinsku opremu i druge potrepštine u vrednosti od oko €125,000.²⁰ Ubrzo nakon toga, predsednik Nacionalnog saveta za koordinaciju saradnje sa Rusijom i Kinom i bivši predsednik Srbije Tomislav Nikolić lično je prikupio €5,000 donacija namenjenih za pomoć bolnicama u provinciji Hubej.²¹ Konačno, srpski ministar spoljnih poslova Ivica Dačić posetio je Peking krajem februara 2020. godine kako bi izrazio podršku Kini u borbi protiv virusa. Prema njegovim rečima, bio je prvi ministar spoljnih poslova neke države u svetu koji je to učinio.²²

Ubrzo nakon toga, početkom marta 2020. godine zabeležen je prvi slučaj COVID-19 u Srbiji. Kako je broj slučajeva počeo da raste, Srbija je krenula da poseže za stranom pomoći, posebno u pogledu medicinskog materijala, prepoznajući ozbiljnost situacije u obližnjoj Italiji. Nezadovoljan nedostatkom brzog odgovora EU u vremenu krize, srpski predsednik Aleksandar Vučić poslao je snažnu poruku javnosti tokom vanrednog televizijskog obraćanja naciji izjavivši: „Evropska solidarnost ne postoji. To je bila bajka.“²³ Pozivajući se na kineskog predsednika kao istinskog prijatelja i kineske građane kao braću, predsednik Vučić je dodao da je Kina jedina država na koju je Srbija mogla da se osloni u tako teškoj situaciji. Izjave predsednika su, kako se čini, imale snažan uticaj na javnost jer je upravo taj govor nastavio da kruži televizijom i društvenim medijima do dana današnjeg. Izgleda da je ova poruka bila toliko snažna, da je mesec dana kasnije čak i kineski predsednik Si zvanično prihvatio poziv predsednika Vučića da poseti Srbiju.²⁴

Nezadovoljan nedostatkom brzog odgovora EU u vremenu krize, srpski predsednik Aleksandar Vučić poslao je snažnu poruku javnosti tokom vanrednog televizijskog obraćanja naciji izjavivši: „Evropska solidarnost ne postoji. To je bila bajka.“

Svečanost sećanja na 70. godišnjicu osnivanja Narodne Republike Kine, simbolično nazvane „Čelično prijateljstvo za zajednički prosperitet“, održane u Sava centru 21. septembra. 2019. godine. Izvor: Ministarstvo odbrane Srbije

Do ovog trenutka, stiglo je nekoliko aviona koji su prevozili medicinsku opremu iz Kine. Iako srpski donosioci odluka i mediji neumereno ističu ovu pomoć, još uvek nije poznato šta tačno od te pomoći predstavlja donaciju Kine, a šta se u stvari plaća iz državnog budžeta Srbije (i pod kojim uslovima). Uz ovu pomoć je pristiglo i šest kineskih medicinskih stručnjaka, dovedenih da podele svoje iskustvo u borbi sa COVID-19, ponude savete o merama koje su proizvele najbolje rezultate u Kini u sprečavanju širenja virusa i pomognu u praćenju situacije u Srbiji.²⁵ Takvi napori nisu bili isključivo vezani za Srbiju, već predstavljaju deo šire strategije Kine obezbeđivanja pomoći raznim zemljama pogođenim korona virusom.

Kina je nakon dolaska prvog aviona uspela da ostvari dodatne poene u široj javnosti, kada su kineska ambasadorica i medicinski eksperti zauzeli mesto pored predsednika Srbije na nacionalnoj konferenciji za štampu tokom vanrednog stanja. Od tada, pa nadalje, Vlada Srbije aktivno je razmatrala sugestije kineskih medicinskih eksperata prilikom sprovođenja mera za borbu protiv virusa. S obzirom na to da je borba protiv virusa u toku, tačan uticaj ovih aktivnosti na meku moć Kine u Srbiji ne može se još uvek u potpunosti znati, jer je još uvek rano za prikupljanje preciznih podataka o javnom mnjenju. Ipak, kako podrška javnosti u velikoj meri zavisi od nivoa medijske pokrivenosti i političke promocije, očekuje se da će se popularnost Kine uvećati u očima domaće javnosti.

Kada je u pitanju inostrana pomoć pružena Srbiji od strane drugih aktera u toku pandemije, donacija Norveške od €5 miliona takođe je zaokupila pažnju javnosti usled sastanka predsednika Aleksandra Vučića sa norveškim ambasadorom kako bi javno izrazio svoju zahvalnost.²⁶ Iako je EU odmah potom donirala €7.5 miliona Srbiji,²⁷ ona do danas nije dobila isti tretman od strane srpskih donosioca odluka kao što je to bio slučaj sa Kinom i, u izvesnoj meri, Norveškom. Mlaka reakcija Beograda na donacije EU proizvela je proporcionalno ograničenu pažnju medija. Slično suzdržane reakcije bile su primetne i kada je EU odobrila Srbiji prenamenu neutrošenih sredstava u iznosu od €94 miliona iz Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA)²⁸ u cilju preduzimanja mera za prevenciju i suzbijanje posledica epidemije u Srbiji, kada je Centar za kontrolu bolesti u Briselu ponudio Srbiji svoju ekspertizu u borbi protiv virusa,²⁹ kada je EU aktivirala Mehanizam civilne zaštite koji omogućuje Srbiji da zatraži pomoć od država članica³⁰ i kada je pomogla u evakuaciji petoro građana Srbije iz Vuhana, gde je COVID-19 bio identifikovan prvi put.³¹ Drugim rečima, pomoć EU je u Srbiji prošla ispod radara. Ovo pokazuje da će EU, bez odgovarajućeg strateškog pristupa i pravovremenog delovanja, ostati u drugom planu, dok će druge države, kao što je Kina, nastaviti da šire svoj uticaj. Uzevši sve u obzir, COVID-19 kriza je pokazala da je saradnja Srbije sa Kinom išla na štetu ugleda EU, delujući protivno duhu procesa pristupanja.

Slika: Kineski antiepidemijski ekspertski tim u Srbiji, 21. mart 2020. godine. Izvor: China News Agency

Uticaj na EU perspektivu Srbije

Za sada, Kina nije pokazala vidljivu nameru da naruši proces pristupanja Srbije. Zapravo, verovatno je da bi članstvo Srbije u EU odgovaralo ciljevima inicijative „Pojas i put“ i kineskim ekonomskim interesima; samim tim, ne samo da bi ulazak Srbije i ostatka regiona u EU umanjio administrativne i carinske prepreke, već bi povećao i regionalnu povezanost, olakšavajući na taj način transport kineske robe preko regiona do ostatka Evrope.³² Stoga ne iznenađuje da je Kina javno podržala EU perspektivu Srbije.³³ Čak i ako bi Kina imala latentnu nameru da poremeti ili uspori proces pristupanja Srbije, poređenje sveukupnog ekonomskog i političkog značaja Kine i EU u Srbiji, pokazuje da bi sposobnost Kine da to učini bila prilično ograničena. Ipak, ako srpski donosioci odluka nastave da preterano ističu svoje kineske partnere u meri u kojoj su to činili tokom pandemije, verovatno je da će Kina ojačati svoju poziciju u Srbiji u budućnosti, potencijalno na štetu EU.

Glavni grad Srbije osvetlio je svoje mostove i ključne zgrade u boju kineske nacionalne zastave kao znak srpske zahvalnosti Kini. Izvor: Xinhua

Kada je reč o budućem članstvu Srbije u EU, pojedini čelnici poput bivšeg komesara za proširenje Johanesa Hana, upozorili su da su Srbija i ostale zemlje Zapadnog Balkana podložne da postanu „trojanski konji“ Kine.³⁴ Osnova za takvo razumevanje je strah da bi ekonomska saradnja Srbije sa Kinom mogla rezultirati dužničkom zamkom, koju bi Kina mogla da iskoristi u političke svrhe nakon što Srbija postane članica EU. Međutim, gorenavedeni podaci o ekonomskom prisustvu Kine u Srbiji jasno pokazuju da su takvi strahovi u ovom trenutku nesrazmerni. Uprkos tome, aktivnosti Kine u Srbiji trebalo bi da budu pažljivo praćene od strane EU, pogotovo što je primetan trend povećanja ekonomskog prisustva Kine u Srbiji.

Ono što ostaje posebno zabrinjavajuće je činjenica da su naponi srpskih donosilaca odluka da promovišu EU perspektivu Srbije oslabili tokom proteklih godina. Slučaj COVID-19 posebno ilustruje kako su srpski zvaničnici, u kriznim

vremenima, spremni da zanemare strateški prioritet ulaska u EU, kao i drugu ekonomsku pomoć koju je Srbija dobijala od EU prethodnih godina, uključujući i pomoć za sanaciju usled poplava 2014. godine.³⁵ Uz to, činjenica da je Beograd javno osudio EU i nedostatak njene solidarnosti verovatno je naneo težak udarac već oslabljenoj javnoj podršci procesu pristupanja Srbije EU.³⁶ Kriza je takođe pokazala da EU ponekad deluje sporo i nesporno, što Kini ostavlja prostor da zakorači, a srpskim zvaničnicima da postupaju protivno duhu procesa pristupanja EU. Takav razvoj događaja će još više otežati održavanje procesa pristupanja na dnevnom redu tokom sledeće izborne kampanje u Srbiji, prvobitno predviđene za april 2020. godine. Zato je krajnje vreme da EU unapredi svoj dosadašnji pristup, preduzimajući brzu i odlučnu akciju da ojača svoju poziciju i pokaže da Srbija zaista uživa kredibilnu perspektivu članstva u razumnom roku ako se ponaša u skladu s uslovima pristupanja. Taj vremenski okvir mora biti dovoljno kratak da zadrži relevantnost u prosečnom izbornom ciklusu od približno četiri godine.

Preporuke:

- Politički, EU treba da obezbedi da perspektiva članstva Srbije bude verodostojna i opipljiva, posebno iz razloga što okončanje trenutnog procesa nije ni na vidiku. Dopuštanje Srbiji da učestvuje na Konferenciji o budućnosti Evrope kao država kandidat, kao što su nekadašnji kandidati učestvovali na Konvenciji o budućnosti Evrope u periodu 2002-2003. godine, bio bi znak političke posvećenosti koja bi mogla dalje da pomogne u izgradnji solidarnosti i uzajamnog poverenja. Ostala sredstva da se proces učini privlačnijim i opipljivijim mogu uključiti definisanje potencijalnog datuma pristupanja, koji bi predstavljao pokretnu metu koja bi kroz godišnje monitoring izveštaje mogla da bude preispitana. Zatim, primena revidirane metodologije proširenja, prvobitno predložene u francuskom non pejer-u, a potom razvijene od strane Evropske komisije, bila bi još jedan korak u pozitivnom smeru, jer bi to omogućilo Srbiji da se uključi u pojedinačne politike i programe EU na osnovu postignutog napretka u pregovorima, čime bi se u dodatnoj meri vezala za EU. Primena ovih mera je od velikog značaja, jer bez jasnih dobiti, kako za političare, tako i za građane, Beograd neće biti podstaknut da svoj spoljnopolitički fokus prebaci sa Pekinga na Brisel.

- Ekonomski, EU mora značajno da poveća nivo svojih investicija u Srbiji, jer Kina trenutno popunjava prazan prostor na koji do sada EU nije obratila dovoljno pažnje. Činjenica da se Evropska komisija već obavezala da će izraditi Plan ekonomskog i investicionog razvoja za Zapadni Balkan (u kontekstu revidirane metodologije proširenja) dobra je polazna tačka. EU treba da aktivno uključuje srpske državne zvaničnike i eksperte iz civilnog društva u proces konsultacija tokom formulisanja Razvojnog plana. Mere iz plana treba da imaju opipljive koristi koje odgovaraju trenutnim lokalnim potrebama, praćene razvijenom mapom aktivnosti, sa jasnim vremenskim rasporedom za sprovođenje. Smanjivanjem trenutne razlike u ekonomskom razvoju, Srbija će imati manje potrebe da traži pomoć drugih stranih sila, poput Kine.

• Da bi se Srbija bolje pripremila da u potpunosti preuzme prava i obaveze vezane za članstvo u EU, treba da joj se omogući postepen pristup strukturnim fondovima – kao što je to prvobitno predloženo u francuskom non paper-u. Kao alternativa tome, značajno uvećanje raspoloživih sredstava u okviru Instrumenta prepristupne pomoći (IPA), koje bi pratilo stvarni napredak ka članstvu, igralo bi važnu ulogu u ojačavanju uticaja EU u Srbiji. S obzirom na to da su pregovori o Višegodišnjem finansijskom okviru (MFF) za period od 2021. do 2027. godine u toku, države članice trebalo bi da slede predlog Komisije za uvećanje budžeta IPA u poređenju s prethodnim programskim periodima. Imajući u vidu zahtevnost pregovora o MFF-u, države predsedavajuće Savetu EU mogle bi da igraju važnu ulogu u pronalaženju balansa između interesa različitih strana, istovremeno podsećajući države članice na potrebu da se ne previde interesi EU u Srbiji i ostatku regiona Zapadnog Balkana. Ovakvi koraci bi motivisali srpske donosioce odluka da ne dočekuju projekte i zajmove iz Kine otvorenih ruku i bez detaljne provere. Takođe, EU i države primaoci moraju bolje da promovišu vidljivost postojećih i narednih EU projekata i investicija, kao i njihovih sveukupnih pozitivnih eksternalija na srpsku ekonomiju, kako u tradicionalnim, tako i u digitalnim medijima.

...

Uzevši sve u obzir, dokazi snažno upućuju na to da je trenutni nedostatak verodostojnog opredeljenja za članstvo u EU prevashodno rezultat delovanja srpskih zvaničnika, a ne uticaja spoljnih aktera poput Kine. Istovremeno, nedavni događaji potvrdili su da je Kina spremna da iskoristi svaku šansu koja joj se pruži da uveća svoju prisutnost u Srbiji, odnosno onoliko koliko EU to dopusti. Dakle, ukoliko se gleda napred, što više ekonomskog i političkog kapitala EU uloži u Srbiji, to će manje prostora biti ostavljeno Kini da proširi svoj uticaj.

Srpski predsednik Aleksandar Vučić dočekuje kineske zdravstvene stručnjake i avion sa medicinskim materijalom u Beogradu 21. marta. Izvor: Radio Slobodna Evropa (RFE).

Ovaj Siže politike zasnovan je na preliminarnoj analizi koju je sproveo Centar za evropske politike (CEP - Beograd) za svrhe projekta Fondacije Konrad Adenauer pod nazivom „Srbija na raskršću između Zapada i Istoka“. U ovom Sižeu politike izraženi su pogledi autora i ne predstavljaju nužno mišljenje KAS-a.

Lista napomena:

1. Ova oznaka ne dovodi u pitanje pozicije o statusu i vezana je za UNRS 1244 i Mišljenje ICJ o Deklaraciji nezavisnosti Kosova
2. Igor Novaković, “Od četiri stuba spoljne politike do evropske integracije”, ISAC, 2013, dostupno na: <https://bit.ly/2zsHDPM>
3. Boris Tadić, Inauguraciono obraćanje predsednika, Ministarstvo spoljnih poslova Republike Srbije, 2004, dostupno na (na srpskom): <https://bit.ly/2yHQmMw>
4. Milan Igrutinović, Miloš Janjić i Strahinja Subotić. “Kineski uticaj na Zapadni Balkan”, Centar za evropske politike (CEP – Beograd), Think Initiative, 2019, str. 40
5. Ministarstvo spoljnih poslova Narodne Republike Kine, “Zajednička izjava Narodne Republike Kine i Republike Srbije o uspostavljanju strateškog partnerstva”, 2009, dostupno na: <https://bit.ly/2yEepNI>
6. Milan Igrutinović, Miloš Janjić i Strahinja Subotić, “Kineski uticaj za Zapadni Balkan”, Centar za evropske politike (CEP – Beograd), Think Initiative, 2019, str. 67.
7. Ibid.
8. Georg Struver, “Diplomatija kineskog Strateškog partnerstva: Determinante i ishodi međunarodnog svrstavanja”, GIGA Nemački institute za globalne prostorne studije, str. 14, dostupno na: <https://bit.ly/2S55yuU>
9. Feng Zhongping i Huang Jing, “Diplomatija kineskog strateškog partnerstva: angažovanje sa svetom koji se menja”, Opservatorija za evropska strateška partnerstva, 2014, str. 7, dostupno na: <https://bit.ly/352KNoV>
10. Ministarstvo spoljnih poslova Narodne Republike Kine, “Zajednička izjava Narodne Republike Kine i Republike Srbije o uspostavljanju strateškog partnerstva”, 2016, dostupno na: <https://bit.ly/2xWNSL5>
11. Milan Igrutinović, Miloš Janjić i Strahinja Subotić, “Kineski uticaj za Zapadni Balkan”, Centar za evropske politike (CEP – Beograd), Think Initiative, 2019, str. 52.
12. Kina – CEE Institut, “Kako CEE građani vide kineski razvoj”, 2018, str. 4, dostupno na: <https://bit.ly/2zvuGEZ>
13. Milan Igrutinović, Miloš Janjić i Strahinja Subotić, “Kineski uticaj za Zapadni Balkan”, Centar za evropske politike (CEP – Beograd), Think Initiative, 2019, str. 45.
14. Ibid., str. 45-51.
15. Ministarstvo finansija Republike Srbije, Uprava za javni dug, “Kvartalni izveštaj – septembar 2019”, 2019, dostupno na: <https://bit.ly/3bBAR8w>
16. Republički zavod za statistiku Srbije, Baza podataka o spoljnoj trgovini, dostupno na: <https://bit.ly/KnfsM>

17. Neto direktna strana investicija računa se kao razlika između aktive (investicije srpskih rezidenata u inostranstvu) i pasive (investicije ne-rezidenata u Srbiji).

18. Narodna banka Srbije, Bilans plaćanja Srbije – direktne strane investicije po državi, dostupno na: <https://bit.ly/352Ct8D>

19. Uvećanje aktive beleži se pozitivnim predznakom, a pasive negativnim

20. N1, "Srbija šalje medicinsku pomoć Kini", 2020, dostupno na: <https://bit.ly/2VTuMNX>

21. N1, "Dok zaštitnih maski nema u Srbiji, država najavljuje da će poslati pomoć Kini". 2020, dostupno na (na srpskom): <https://bit.ly/2S5JWyx>

22. N1, "Srpsko MS: Ponosan sam što sam prvi ministar koji posećuje Kinu u teškom vremenu", 2020, dostupno na: <https://bit.ly/2Kuvzj0>

23. Euroactiv, "Srbija se okreće Kini usled 'nedostatka EU solidarnosti zbog korona virusa", 2020, dostupno na: <https://bit.ly/2yCk6LU>

24. B92, "Kineski predsednik Si Đinping najavio svoju posetu Srbiji u razgovoru sa Vučićem", 2020, dostupno na: <https://bit.ly/3bCj2WN>

25. Vlada Srbije, "Zahvalnost Kini na podršci u borbi protiv korona virusa", 2020, dostupno na (na srpskom): <https://bit.ly/2KycPza>

26. N1, "Norveška donirala Srbiji pet miliona evra za borbu protiv koronavirusa", 2020, dostupno na (na srpskom): <https://bit.ly/3bAREsj>

27. Delegacija EU u Srbiji, "EU hitno pozajmljuje €7.5 miliona za borbu protiv COVID-19", 2020, dostupno na: <https://bit.ly/2yCnneb>

28. N1, "Vlada: EU odobrila Srbiji prenamenu 94 miliona evra za borbu protiv pandemije", 2020, dostupno na (na srpskom): <https://bit.ly/3cHS7ZR>

29. Delegacija EU u Srbiji, "Ambasador Fabrici za RTS: Evropska unija je aktivirala Mehanizam za pomoć Zapadnom Balkanu", 2020, dostupno na: <https://bit.ly/3clYVq3>

30. Ibid.

31. Delegacija EU u Srbiji, "EU hitno pozajmljuje €7.5 miliona za borbu protiv COVID-19", dostupno na: <https://bit.ly/2yCnneb>

32. Milan Igrutinović, Miloš Janjić i Strahinja Subotić, "Kineski uticaj za Zapadni Balkan", Centar za evropske politike (CEP – Beograd), Think Initiative, 2019.

33. RTS, "Kina podržava evropski put Srbije", 2014, dostupno na (na srpskom): <https://bit.ly/2XYUgw9>

34. Politico, "Čuvajte se kineskih trojanskih konja na Balkanu, EU upozorava", 2018, dostupno na: <https://politi.co/2VAeyuo>

35. Delegacija EU u Srbiji, "EU pomoć Srbiji za oporavak od poplava", 2014, dostupno na: <https://bit.ly/2xVzLG2>

36. Ministarstvo za evropske integracije Srbije, "Evropska orijentacija građana Srbije", Istraživanje javnog mnjenja jun-jul 2019, slajd 5, dostupno na: <https://bit.ly/35486ij>

O Centru za evropske politike

Centar za evropske politike - CEP - je nezavisna, nevladina, neprofitna thinktank organizacija koju je osnovala grupa strucnjaka u oblasti evropskog prava, ekonomije i javne uprave, sa zajedničkim ciljem da doprinesu unapređenju okruženja za kreiranje javnih politika u Srbiji, tako što će ga učiniti transparentnijim i inkluzivnijim, zasnovanim na činjenicama i suštinski orijentisanim ka EU. Temeljno razumevanje javnih politika Evropske unije i procesa pristupanja, kao i nacina rada javne uprave u Srbiji, uz jak društveni kapital cine CEP organizacijom sposobnom ne samo da sprovodi istraživanja visokog kvaliteta, vec i da dospe do donosilaca odluka i ostvari osetan uticaj. Delatnost CEP-a je danas organizovana u cetiri programska podrucja:

- 1) Dobra vladavina, sa snažnim fokusom na horizontalnom kreiranju politika i koordinaciji;
- 2) Unutrašnje tržište i konkurentnost;
- 3) Regionalna politika, energetika i životna sredina;
- 4) Europe&us.